

Perspektiva rekreacijskog ronjenja kao dijela turističke ponude

---

Došen, Danijel

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Kinesiology / Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:117:461468>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Kinesiology, University of Zagreb - KIFoREP](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KINEZIOLOŠKI FAKULTET
(studij za stjecanje visoke stručne spreme
i stručnog naziva: magistar kineziologije)

Danijel Došen

**PERSPEKTIVA REKREACIJSKOG
RONJENJA KAO DIJELA TURISTIČKE
PONUDE**

(d i p l o m s k i r a d)

Mentor:

doc. dr. sc. Drena Trkulja-Petković

Zagreb, rujan 2016.

Perspektiva rekreacijskog ronjenja kao dijela turističke ponude

Sažetak

Glavni cilj ovoga diplomskog rada je prikazati kakvo je trenutno stanje ronjenja u hrvatskom turizmu kao i perspektivu razvoja ronjenja u turističke svrhe. Da bi se netko priključio rekreativnom ronjenju treba ispuniti određene uvjete koji omogućavaju sigurno i zakonski regulirano ronjenje u turizmu. Položaj i uloga koju imaju ronilački centri u hrvatskom turizmu izuzetno je značajna stoga će se na primjeru jednog ronilačkog centra koji radi s domaćim i stranim turistima prikazati ponuda ronjenja kao turističkog proizvoda..

Ključne riječi: ronilački centri, zakonska regulativa, turisti

The prospect of recreational diving as part of the tourism offer

Summary

The main objective of this diploma thesis is to show the current status of diving in Croatian tourism and prospects of development of diving tourism purposes. To join recreational diving is necessary to fulfill certain conditions which will allow us to safely and legally regulated diving tourism. The position and the role of diving centers in the Croatian tourism is extremely important. For that reason we will show the functioning of a diving center that works with domestic and foreign tourists who want to dive in Croatian waters.

Keywords: diving centers, legislation, tourists

Sadržaj

1. UVOD	4
2. POVIJEST RONJENJA	5
2.1. Povijest ronjenja u svijetu	5
2.2. Povijest ronjenja u Hrvatskoj	7
3. OSNOVE RONJENJA	9
3.1. Osnovna oprema.....	9
4. REKREACIJSKO RONJENJE I TURIZAM	16
4.1. Načini stjecanja ronilačkih dozvola i vrste ronilačkih dozvola.....	16
4.2. Utjecaj i uloga ronjenja u turizmu.....	21
4.3. Perspektiva ronjenja u turizmu.....	27
4.4. Poslovanje ronilačkog centra Diver Krk	30
5. ZAKLJUČAK	33
6. LITERATURA	34

1. UVOD

Hrvatska obala koja se nalazi na Jadranskom moru sastavni je dio Sredozemlja. Položaj hrvatske obale vrlo je primamljiv turistima zbog svoje relativne blizine velikim emitivnim zemljama poglavito europskog kontinenta. Isto tako Hrvatska je vrlo poželjna destinacija zbog svoje umjerene sredozemne klime, kulturne i povijesne baštine kao i zbog prirodnih ljepota kojima obiluje kako na obali tako i na unutrašnjosti kontinenta. To su sve uvjeti koje Hrvatska ispunjava i na kojima temelji svoju turističku ponudu, a uz dugu turističku tradiciju postaje jasno zašto je mamac za mnogobrojne turiste. Hrvatska kao turistička zemlja mora stremiti k proširenju svoje ponude rekreativnih sadržaja u turizmu. Već dugo vremena moderne turiste ne zadovoljava samo sunce i more, već su željni različitih sadržaja kojima bi oplemenili svoj godišnji odmor, odnosno boravak u određenoj destinaciji. To su poglavito turisti bolje platežne moći koji troše značajne količine novca u vanpansionskim sadržajima i donose hrvatskom turizmu značajnu dodatnu vrijednost. Industrija odmora godišnje privlači milijune novih korisnika diljem svijeta. Moderan način života pretvorio je odmor u opuštanje uz sport i rekreaciju, što je neminovno utjecalo na pojavu mnogih novih oblika selektivnog turizma (Bartoluci, 2004).

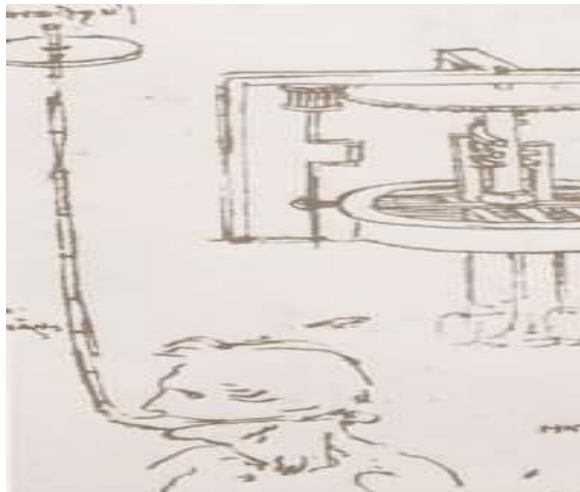
Danas turisti osim relaksacije na godišnjem odmoru žele doživjeti i „adrenalinski nalet“ pa se može zamijetiti izraziti porast sportsko rekreativnih sadržaja koji omogućuju turistima zadovoljenje njihovih potreba za uzbuđenjem i avanturom. Tako se zadnjih godina iznimno povećala ponuda sadržaja kao što su rafting, bungee jumping, brdski biciklizam, razni oblici penjanja, surfanje na dasci i sl., pa je samim time logično da se povećala i potražnja za sadržajima koji se vežu uz neki oblik rekreacijskog ronjenja (podvodni ribolov, podvodna fotografija, autonomno ronjenje i sl). Mnogi turisti svih životnih dobi odabiru Hrvatsku kao iznimno popularnu destinaciju za rekreativno ronjenje svih oblika. To je aktivnosti kojom si upotpunjuju godišnji odmor i koja pozitivno utječe na njihovo zdravlje i psiho-fizički status. Stoga će se u ovom diplomskom radu prikazati uvjeti koje treba zadovoljiti jedan kandidat koji se želi baviti rekreacijskim ronjenjem. Isto tako predstaviti će se oprema kojom se mora znati služiti jedan rekreativni ronilac u cilju što ugodnijeg i sigurnijeg ronjenja. Nadalje, biti će prikazan slijed aktivnosti koje kandidat mora proći da bi došla do svoje ronilačke dozvole (breveta) i kako se može usavršavati u svojoj ronilačkoj karijeri. Na kraju će se predstaviti poslovanje jednog ronilačkog centra.

2. POVIJEST RONJENJA

2.1. Povijest ronjenja u svijetu

Kroz povijest ronjenje se najčešće vezalo uz traženje novih izvora hrane, sklanjanja od opasnosti ili u ratnim taktikama gdje bi se trebalo iznenaditi neprijatelja. Postoje brojni dokazi koji govore o tome kako se kroz povijest uspješno ronilo na dah ili uz pomoć jednostavnih naprava.

U egipatskim piramidama iz 4500. godina prije naše ere, nađeni su ukrasi od bisera i sedefa školjaka. U vrijeme VI dinastije u Kini bili su cijenjeni biserni ukrasi o čemu svjedoči spomenik iz 2250. godine prije naše ere prema kojem su divlja plemena plaćala danak caru Ju. (Gošović, 1979). Leonardo Da Vinci je u svojoj ostavštini u velikom broju različitih inovacija ostavio i neka rješenja za ronjenje. Između ostalog izumio je napravu kojom bi se trebalo omogućiti ronjenje u pitkoj vodi. Pomoću te naprave atmosferski zrak se diše kroz cijev koja pluta na površini (slika 1).

Slika 1. Grafički prikaz Da Vincievog uređaja za disanje u plitkoj vodi.

Izvor: <http://www.templeofmysteries.com/leonardo-da-vinci/engineer-scientist-and-innovator.php> , rujan, 2016.

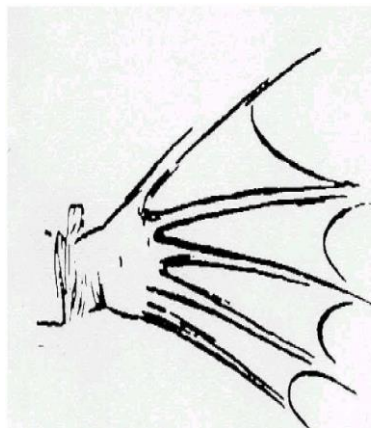
Isto tako imao je viziju budućnosti u kojoj prikazuje potpuno opremljenog ronioca s velikim autonomnim spremnikom zraka na grudima, znači vrlo slično rješenju koje se i danas primjenjuje s jedinom razlikom da se nosi na leđima (slika 2).

Slika 2. Kompletna ronilačka oprema L. Da Vinci

Izvor: <http://www.davincilife.com/scuba-gear.html> , rujan, 2016.

Možda najupotrebljavanije njegovo rješenje danas je primjena peraja, te spremnika punjenih s pijeskom ili nekim drugim balastom radi reguliranja plovnosti (slika 3).

Slika 3. Peraja sugerirane od L. Da Vinci

Izvor: https://swellinesmag.com/2014/04/18/swimfin_history/ , rujan, 2016.

Godine 1878. H.S. Fleuss napravio je prvi aparat za komprimirani zrak na principu izdahnutog zraka. Kasnije je u suradnji sa R. H. Davisom usavršio taj aparat kako bi se mogao

primjenjivati i za rad u zatvorenoj atmosferi te za spašavanje iz podmornica. U dva svjetska rata aparati za autonomno ronjenje doživljavaju snažan razvoj i služe kako u spasilačkim operacijama tako i za izvođenje ofenzivnih akcija protiv neprijateljskih brodica od strane pripadnika specijalnih podvodnih jedinica. Naime i danas postoje takve jedinice popularno nazvane ljudi-žabe koji se služe najmodernijom ronilačkom opremom.

Revolucionarnu prekretnicu u razvoju autonomnih ronilačkih aparata „otvorenog kruga“ snabdjevanih komprimiranim zrakom, a također i u povijesti podvodnih aktivnosti uopće, predstavlja pronalazak hidrostatskog regulatora „na zahtjev“. Ostvario ga je 1943. godine francuski pomorski oficir J. Y. Cousteau i inženjer E. Cagnane. Naime, ovaj regulator dozira zrak na pritisak okolnog ambijenta samo u fazama udaha. Ova jednostavna konstrukcija i njegova pouzdanost u radu uvjetovala je razvijanje podvodnih aktivnosti u razdoblju poslije drugog svjetskog rata do neslućenih razmjera. (Gošović, 1979).

J. Y. Cousteau i inženjer E. Cagnane su ronjenje otvorili prema širokim masama i popularizirali ga svojim dokumentarnim filmovima snimljenim sa broda Kalipso. Rekreativno ronjenje u turizmu s autonomnom aparaturom za boravak ispod vode kakve danas poznajemo ne bi bio moguće bez gore navedenih inovatora i vizionara J. Y. Cousteau i inženjera E. Cagnane.

2.2. Povijest ronjenja u Hrvatskoj

Povijest ronjenja kod nas ima relativno dugu tradiciju, poznati su Krapanjski spužvari koji su još 1893. godine ronili koristeći se klasičnim skafanderom (slika 4). Naime, naši ronionci bili su cijenjeni u austrougarskoj monarhiji kako kao izvođači podvodnih radova tako i u ratnoj mornarici. Ronionci Kraljevske ratne mornarice obučavali su se u Tivtu.

U narodnooslobodilačkoj borbi po kapitulaciji Italije 1943. godine na Visu je formirana grupa ronionca koja je kasnije, 1944. godine, prerasla u vod i ronilački odred. Poslije je ratna mornarica organizirala suvremena školovanja klasičnih, autonomnih ronionca i podvodnih diverzanata. Firma Brodospas koja je tehnički i kadrovski bila među najboljima na Mediteranu, imala je značajnu ulogu u osposobljavanju velikog broja ronionca, a jedan od najzaslužnijih ljudi za populariziranje i razvoj ronjenja kod nas je Karlo Bauman koji je obrazovao veliki broj ronionca tog vremena. Bio je inženjer, stručnjak za spašavanje brodova te

aktivni ronilac i prevodilac strane stručne ronilačke literature. Godine 1949. u Brodospasu na m/b „Labin“ instalirana je prva velika barokomora. (Gošović, 1979).

Slika 4. Krapajski ronilac spužvar, 1893. godine

Izvor: <http://spongiola.com/otok-krapanj/> , rujan, 2016.

Od sedamdesetih godina prošlog stoljeća sportsko rekreativno ronjenje u Hrvatskoj doživljava snažan razvoj. Duž cijele Hrvatske obale otvaraju se ronilački klubovi i ronilački centri. Jedan od najstarijih ronilačkih klubova u Hrvatskoj je Društvo za podvodne sportove Zagreb – DPS Zagreb osnovano 16. lipnja 1954. godine. To su ujedno i godine kada ronjenje postaje sve važniji segment turističke ponude.

3. OSNOVE RONJENJA

3.1. Osnovna oprema

1. A – B – C oprema

Pod A – B – C opremu spadaju maska, disalica i peraje. To je osnovna oprema bez koje je ne zamislivo bilo kakvo moderno rekreativno ronjenje. Maska ima ulogu omogućiti bolju vidljivost pod vodom. Maske su napravljene tako da se između očiju i stakla nalazi zračni prostor na koji utječe vanjski tlak vode. To je razlog zašto maska mora imati zatvoreni nos kako bi roniocu omogućila izjednačavanje tlakova. Karakteristike dobre maske proizlaze iz materijala od kojih je napravljena, preporuča se maska od silikonske gume jer je izdržljivija, ne izaziva alergije i udobnija je. Staklo je temperirano, čvršće staklo, a kod lomljenja puca u male komadiće koji nisu opasni (slika 5).

Slika 5. Ronilačka maska

Izvor: <http://dragorlux.hr/scuba-ronjenje/maske-za-ronjenje-hr/aqualung-impression-hr.html> ,
rujan, 2016.

Peraje – imaju ulogu da nam omoguće veći potisak kao bi ronilac morao manje koristiti ruke u kretanju kroz vodu. Postoje dva tipa peraja:

- sa zatvorenom petom
- s otvorenom petom

Peraje mogu biti različitih oblika, dužina i tvrdoća samog lista peraje. Pravilo je, što je list duži i tvrdi to se ronilac kreće brže, ali je zato potrebna i odgovarajuća snaga nogu da bi se omogućilo kretanje bez zamora i pojave grčeva u nogama.

Kod peraja sa zatvorenom petom nije potrebno nositi ronilačke čizme ili čarape već sama peraja ima ugrađenu papučicu u sebi, prednost toga je udobnost, mana je ta da se u slučaju pucanja papučice mora zamijeniti cijela peraja ili par peraja (slika 6).

Slika 6. Peraja sa zatvorenom petom

Izvor: <http://www.baracuda.com.hr/ronjenje/peraje-za-plivanje-split> , rujan, 2016.

Kod peraja s otvorenom petom ronilac mora nositi ronilačke čizmice ili čarape, prednost je da su lako podesive za različite veličine nogu i kod pucanja remena lako se remen zamjenjuje. Nedostatak je nešto manja udobnost (slika 7).

Slika 7. Peraja s otvorenom petom

Izvor : http://www.divestore.hr/hr/frog_plus_plavosivo/701/44 , rujan, 2016.

Disalica – ima ulogu omogućiti ronioncu da pliva na površini vode pogleda usmjerenog k podmorju bez podizanja glave iz vode radi udisaja. Postoje različiti oblici disalice i različiti mehanizmi izbacivanja vode iz disalice ali u praksi su se najbolje pokazali najjednostavniji modeli disalica. (Slika 8).

Slika 8. Disalica za ronjenje

Izvor: <http://www.baracuda.com.hr/ronjenje/disalice-za-ronjenje-split> , rujan, 2016.

2. Ronilačko odijelo

Osnovna funkcija ronilačkih odijela je da zadržavaju tjelesnu temperaturu ronilaca na željenoj razini, tj. da ih štite od pothlađivanja zbog utjecaja hladne vode. Uz to ronilačka odijela imaju funkciju zaštite tijela od porezotina i ogrebotina. Osnovno pravilo je da što je voda u kojoj se roni hladnija, odijelo mora biti deblje. Većina odijela izrađuje se od neoprenskog materija koji je solidne kvalitete a uz to je i fleksibilan pa se može prilagoditi različitim konstitucijama tijela. Osnovna podjela ronilačkih odijela je na mokra i suha odijela.

Mokro odijelo napravljeno je od neoprenskog materijala, može biti različite debljine (od 2mm do 9mm) ovisno za koju hladnoću vode je predviđeno. Ime mokro odijelo nastalo je zbog toga što između tijela ronioaca i odijela ulazi sloj vode koja se potom zagrijava tjelesnom temperaturom i u odijelu ostaje do kraja ronjenja (slika 9).

Slika 9. Mokro ronilačko odijelo

Izvor : <http://www.divestore.hr/hr/odijela/16> , rujan, 2016.

Suha odijela u potpunosti zatvaraju tijelo ronioca i voda ne ulazi između tijela ronioca i odijela. Suha odijela također se izrađuju od neoprena. Ne propuštaju vodu stoga što se unutar odijela nalazi stlačeni zrak koji onemogućava prodiranje vode. Da bi ronilac moglo koristiti suho odijelo treba proći tečajeve u kojima se upoznaje s načinom kretanja u odijelu pod vodom. Takva edukacija je nužna kako bi se izbjegle situacije gdje stlačeni zrak odlazi u nogavice ili neki drugi dio te tako ronioca izbacuje iz balansa ili okreće naopačke (slika 10).

Slika 10. Suho ronilačko odijelo

Izvor : http://www.divestore.hr/hr/suha_odijela/28 , rujan, 2016.

Ipak danas su u rekreativnom ronjenju puno češća mokra odijela prvenstveno zbog svoje cijene, jednostavnosti korištenja, udobnosti. Suha odijela se u rekreativnom ronjenju koriste samo pri ekstremnim slučajevima kada se roni u iznimno hladnim vodama ili kod tehničkog ronjenja na velikim dubinama.

3. Kompenzator plovnosti

Osnovna zadaća kompenzatora plovnosti je da omogući roniocu uspostavljanje pozitivne, odnosno negativne plovnosti, ovisno o potrebi u određenom trenutku. To se radi na način da se kompenzator plovnosti spaja na ronilačku bocu pomoću koje se u njega puni zrak u slučaju potrebe za pozitivnom plovnošću. Ako je plovnost prevelika pritiskom na tipku za ispuštanje zraka iz kompenzatora plovnosti, ispušta se višak zraka i postiže negativna plovnost. Isto tako

kompensator plovnosti služi za pričvršćivanje ronilačke boce, a u nekima od njih postoje i prostori predviđeni za utege (slika 11).

Slika 11. Kompensator plovnosti

Izvor: http://www.divestore.hr/hr/kompensatori_klasicni/12 , rujan, 2016.

4. Regulatori

Regulatori se još nazivaju i ventili na zahtjev zato što propuštaju plin za disanje u trenutku kada ronilac treba udahnuti. Regulatori se sastoje od prvog i drugog stupnja. Oni su posrednici u korištenju komprimiranog zraka iz ronilačke boce i usta ronioca.

Prvi stupanj – pričvršćuje se na ventil, koji se otvara i zatvara, na ronilačkoj boci. On mora tlak od 200 bara smanjiti na razinu pogodnu za niskotlačnu cijev i za drugi stupanj (Jackson, 2007).

Drugi stupanj – on je direktno u kontaktu s ustima ronioca i pomoću njega ronilac diše pod vodom. Sastoji se od:

- usnika za udisanje
- ispusnog ventila za ispuštanje izdahnutih plinova
- ventila za pražnjenje

Svi moderni regulatori imaju dva druga stupnja (slika 12).

Slika 12. Prvi i drugi stupanj regulatora

Izvor : http://www.divestore.hr/hr/komplet_regulator/5 , rujan, 2016.

5. Ronilačka boca

Ronilačke boce proizvode se u različitim veličinama i s različitim tlakovima. Mogu se koristiti pojedinačno, u paru ili čak više boca kod kojih svaka ima svoj regulator. Što je tlak u njima viši, to je veći kapacitet boce određene veličine (slika 13).

Slika 13. Ronilačke boce

Izvor: http://www.divestore.hr/hr/boce_i_ventili/91 , rujan, 2016.

6. Ostali instrumenti i pribor

Ronioci se pored prethodno opisane ronilačke opreme služe i brojnim instrumentima i priborom koji im omogućuje sigurnije ronjenje.

Najčešće korišteni instrumenti:

- podvodni manometer i konzole, koje nam pružaju informaciju o količini zraka koji je preostao u boci.
- dubinomjer je instrument koji pokazuje na kojoj se dubi ronilac nalazi.
- ronilačka računala koja predstavljaju spoj funkcija ronilačkog sata i dubinomjera. Računalo ima u sebi programe koji su povezani različitim tablicama koje prikazuju teoretski kako tjelesna tkiva koriste dušik. Imaju i ugrađene sigurnosne čimbenike koji se aktiviraju u slučaju disbalansa (Jackson, 2007.). Oni omogućavaju sigurnije i jednostavnije ronjenje, javljajući zvučnim signalom eventualnu rizičnu situaciju.

Najčešće korišteni pribor:

- pojas za utege – zbog ronilačkog odijela česta je pojava pozitivne plovnosti, koja se uravnotežuje pomoću pojasa s utezima koji se kopča oko struka. Što je pozitivna plovnost veća potrebna je i veća količina utega na pojasu.
- ronilački nož – koristi se za rezanje svega onoga u što se ronilac može zaplesti i što može predstavljati potencijalnu opasnost za ronioca.
- ronilačka bova – svrha ronilačke bove je da plovilima koji se kreću u neposrednoj blizini zarona signalizira prisustvo ronioca.

4. REKREACIJSKO RONJENJE I TURIZAM

4.1. Načini stjecanja ronilačkih dozvola i vrste ronilačkih dozvola

Problematikom edukacije i zakonske regulative u ronjenju bavili su se mnogi ronionici a među njima i Z. Delibašić

„Ronilačkim turizmom u Hrvatskoj se mogu baviti registrirane tvrtke koje imaju odgovarajuće koncesije i dozvole, a u Hrvatskoj je trenutno registrirano oko 150 ronilačkih centara. Stoga je neobično važno da u tim centrima rade stručne i educirane osobe. Zbog činjenice da ronjenje može predstavljati potencijalno rizičnu aktivnost pojavila se potreba usklađivanja nivoa znanja u tom segmentu turizma. Nažalost, ronilački turizam se nalazi u priličnom neredu, nedorečenost propisa i pravilnika, utjecali su na nesklad u edukaciji kadrova u ovoj specifičnoj, ali perspektivnoj grani turizma. Osamostaljenjem Hrvatske tržište ronilačkih škola se liberaliziralo, međutim mjerodavne institucije nisu našle za shodno da uvedu red u područje edukacije stručnih kadrova. Sve do donošenja Zakona o sportu (NN 71/06) kao i uvođenja studija po Bolonjskoj deklaraciji u Republici Hrvatskoj, ronilački instruktori koji su posjedovali sportsku licencu instruktora, bilo koje ronilačke asocijacije, mogli su obavljati komercijalnu djelatnost u domeni obučavanja i vođenja turista na ronjenje bez ikakvih ograničenja.“ (Delibašić, 2007: str. 3).

„Stupanjem na snagu Zakona o sportu, te primjenom Zakona o srednjem školstvu (NN 69/03) omogućeno je i svim dosadašnjim instruktorima ronjenja koji posjeduju sportsku licencu da uz polaganje određenog broja kolegija iz općeg dijela (pedagoške i metodičke grupe predmeta) te specijalističkog dijela dobiju Uvjerenje o osposobljavanju koje im omogućava profesionalan rad.“ (Delibašić, 2007: str. 3).

„Naime, Hrvatski olimpijski odbor, to jest. njegov obrazovni centar HOA, prvi je verificirao program te provodi osposobljavanje i stručno usavršavanje osoba za potrebe ronilačkog sporta, odnosno, voditelja i instruktora ronjenja. Obrazovni proces HOA je baziran na Programu osposobljavanja i stručnog usavršavanja kadrova za obavljanje stručnih poslova u sportu. Programu educiranja stručnih kadrova Hrvatska olimpijska akademija provodi u

suradnji sa CMAS-om, Hrvatskim ronilačkim savezom te s vodećem svjetskom ronilačkom asocijacijom PADI (eng. *Professional Association of Diving Instructors*).

PADI je najveća svjetska ronilačka asocijacija osnovana u Sjedinjenim Američkim Državama 1966. godine. Sredinom 80.-ih godina postaje vodeća Asocijacija za edukaciju sportsko-rekreativnih ronilaca u svijetu. Godišnje se po PADI tečajevima školuje oko 950.000 ronilaca u cijelom svijetu i smatra se da je oko 60% svih ronilačkih kvalifikacija (breveta) izdano od strane PADI-a.“ (Delibašić, 2007: str. 4). (Slika 14.)

Slika 14. Ronjenje s PADI instruktorom.

Izvor: <http://whitewhaledivers.com/start/padi-discover-scuba-diving-2/> , rujan, 2016.

„Za program viših sportskih trenera i Hrvatske Olimpijske Akademije uvjet za upis je najmanje napredna ronilačka kvalifikacija po PADI-u ili ekvivalent po nekoj drugoj međunarodno priznatoj ronilačkoj asocijaciji. Provođenjem ovakvog stručnog programa školovanja putem HOA-e i veleučilišnog studija postignut je znatan doprinos unapređenju kineziološke struke, znatno je povećan broj educiranog kadra u ronilačkim asocijacijama (kineziološkog profila), a samim tim povećana je i sigurnost obučavanja budućih polaznika tečajeva u ronilačkim centrima i klubovima. Na taj način je ujedno prevladan i dosadašnji postojeći jaz između amaterske i profesionalne edukacije ronilačkih instruktora. Osobita pozornost u nastavnim procesima se pridaje sigurnosnom aspektu ronjenja, kao i postizanju mjera sigurnosti pri obuci u ovim ronilačkim kategorijama. U konačnici težnja je u postizanju uvjeta za razvoj škole ronjenja s jedinstvenim ili sličnim kriterijima edukacije i sigurnosti unutar cijele države te uvođenja reda u hrvatske ronilačke centre koji će time djelovati prema europskim i svjetskim standardima i samim time biti u funkciji obogaćivanja hrvatske turističke ponude koja će, osim stručnosti, zadovoljavati i iznimno bitan kriterij sigurnosti u ronjenju. Potpisivanjem Protokola HOA-e s ranije navedenim vodećim svjetskim asocijacijama iz ronilačkog sporta, ispunjene su odredbe Olimpijske povelje koje govore o

međusobnoj suradnji međunarodnih sportskih asocijacija i nacionalnih olimpijskih odbora i saveza, kao i Zakona o sportu RH (članak 9.) koji kaže da stručne poslove u sportu mogu obavljati samo "osobe koje su za te poslove osposobljene putem ustanove za osposobljavanje kadrova na temelju programa za stjecanje licence svjetskih ili europskih udruženja određenog sporta".“ (Delibašić, 2007: str. 4).

„U praksi školovanja kadrova za potrebe ronilačkog turizma postoje prijepori vodećih ljudi nekih od privatnih učilišta u tumačenju prava HOA-e i Veleučilišnog studija na Kineziološkom fakultetu o školovanju kadrova za ronilačke poslove u turizmu zbog njihovog tumačenja da su predmetne ustanove ovlaštene samo za školovanje kadrova u natjecateljskom sportu. Takva zlonamjerna i privatnim interesom motivirana tumačenja čelnih ljudi tih učilišta (koji su ujedno i njihovi osnivači), zanemaruje se činjenica da se školovanjem u ovim ustanovama educiraju kadrovi koji imaju širu i obuhvatniju izobrazbu temeljem programa ustanova koje pohađaju, a da osim ronilačkih disciplina unutar ronjenja koje jesu natjecateljske, jednako bitan segment njihovog školovanja predstavlja školovanje za rekreativno bavljenje ronjenjem što je upravo i slučaj kod ronilačkog turizma (članak 56. Zakona o pružanju usluga u turizmu). Paradoksalna je činjenica da programi HOA-e i veleučilišnog studija Kineziološkog fakulteta s jedne strane te učilišta s druge strane dobivaju identična uvjerenja i kvalifikaciju za voditelja ili instruktora ronjenja u turizmu. Naime, učilišta uopće ne provode opći dio obrazovanja, dok u specijalističkom dijelu nema niti približno kvalitetnog programa školovanja kadrova. Te nelogičnosti će se ukloniti donošenjem Zakona o ronjenju (koji je već pet godina u izradi) u dijelu koji se odnosi na minimalne standarde i fondove sati ispod koje učilišta i škole neće smjeti provoditi edukacijske programe“. (Delibašić, 2007: str. 4).

„Što se tiče stranaca koji sve više iskazuju interes za obavljanje ronilačkih djelatnosti u turizmu, situacija je istovjetna. Kada stranci posjeduju uvjerenje nekog od učilišta za obavljanje ronilačkih djelatnosti u turizmu, mogu zatražiti radnu dozvolu za jednu godinu. Odlukom Vlade RH o utvrđivanju godišnje kvote radnih dozvola za zapošljavanje stranaca za predmetnu godinu, utvrđuje se godišnja kvota radnih dozvola za novo zapošljavanje u djelatnosti turizma, za radno mjesto instruktor ronjenja ovisno o potrebama tržišta. Iz godine u godinu prisutan je trend povećanja broja odobrenih radnih dozvola za strance u ovom segmentu zapošljavanja iz čega proizlazi da je u praksi ovaj kadar deficitaran i da takvih kadrova nedostaje u našoj turističkoj ponudi. Unatoč liberalizaciji tržišta ronilačkih asocijacija

i učilišta te desetljećima duge ronilačke tradicije Hrvatske, u srcu turističke sezone stalno je prisutan deficit ovih kadrova što je posebno bitno na otocima koji predstavljaju područja od posebne državne skrbi. Prava i ovlasti u nadzoru nad pružateljima usluga u turizmu u smislu kontrole stručne osposobljenosti za zaposlene voditelje i instruktore ronjenja na obavljanju tih poslova, ima Državni inspektorat, točnije njegova Služba nadzora u području rada i zaštite na radu, te Turistička inspekcija.“ (Delibašić, 2007: str 5).

U sportsko rekreativnom ronjenju i funkcioniranju ronilačkog kluba ili centra jedan od važnijih izvora prihoda je osposobljavanje novih ronioaca ili napredovanje već licenciranih ronioaca koji svoje znanje i vještinu žele podići na veću razinu. Unatoč toga što nema preciznih podataka o broju ronioaca koji godišnje rone u Jadranu procjenjuje se da je brojka između 75.000 i 100.000 ljudi realna, a taj broj je u stalnom porastu. Ako se uzme u obzir da polaganje jednog tečaja stoji između 2000 kn i 5000 kn ovisno o kojem stupnju je riječ jasno nam je da je taj vid turističke ponude ronilačkih centara i klubova jedan od bitnijih izvora prihoda.

SSI (Scuba Schools International) je jedna od poznatijih svjetskih ronilačkih asocijacija koja pruža usluge obuke, certificiranja i edukacije za ronioce i ronilačke centre diljem svijeta. Zastupljen u više od 110 zemalja diljem svijeta na više od 2.400 lokacija. SSI didaktički materijali se tiskaju na više od 25 jezika. Iznimno prati potrebe i trendove kojima se kreće moderni turizam te je jedna od prvih asocijacija koja je omogućila roniocima odnosno turistima polaganje putem online tečajeva, kojim je ronioncu odnosno turistu omogućeno da sam nakon registracije upiše određeni tečaj, izabere svoj ronilački centar te u dogovoru s instruktorom odredi vrijeme i mjesto polaganja teorijskog i provođenja i polaganja praktičnog dijela tečaja.

Sve to je turistima putem interneta dostupno u njihovim domovima. Ono što kandidat mora napraviti jest:

1. Registracija i prijava

Turist odnosno ronilac se registrira i prijavljuje na službenoj stranici SSI-a. Kad se registrira dobiva pristup digitalnim edukativnim materijalima za Snorkeling, Try Scuba Diving, Scuba Diver i to sve besplatno. Već certificirani ronilac može dodati svom ronilačkom iskustvu neke od SSI programa specijalnosti, uključujući Freediving i Extended Range, te se nastaviti educirati i skupljati iskustvo.

2. Online edukacija i prijava u ronilački centar

Nakon registracije i prijave, kandidat odabire željeni ronilački centar i svog instruktora s kojim je u stalnom kontaktu. Nakon toga počinje učiti - programi su s videima i animacijama. Nakon svakog poglavlja kandidat ima mogućnost testiranja svojeg znanja s interaktivnim pitanjima za ponavljanje. Program omogućuje interaktivnost i dodavanje bilježaka za raspravu sa svojim instruktorom, te omogućuje praćenje napretka svaki put kada se kandidat prijavi. Da bi postao certificirani ronilac, kandidat mora posjetiti odabrani SSI ronilački centar i upisuje potpuni certifikacijski program. Kandidat je u stalnom kontaktu sa svojim instruktorom koji prati njegov napredak. U konzultacijama s instruktorom određuje se vrijeme i mjesto polaganja teorijskog dijela ispita te izbor vremena obuke i provjeravanja znanja i vještina u vodi. U otvorenoj vodi obuka traje najmanje 4 dana.

Tablica 1. Kontinuirani proces osposobljavanja prema SSI

Izvor: <http://free-zg.htnet.hr/ronjenje/html/brevetissi.htm> ,rujan,2016.

Moderna Dive SSI aplikacija je "sve-u-jednom-alat" za ronjenje koji omogućuje pristup digitalnim materijalima, loog book-u i certifikacijama, tj. brevetima. Prilikom kupnje diamond digitalnog kita osoba može svim svojim materijalima pristupiti i offline. SSI kao i druge ronilačke asocijacije nude stalno ronilačko usavršavanje, koje se individualizira po željama ronilaca. Od ronilaca u otvorenim vodama do instruktora ispitivača, sve ovisi o ambicijama, željama i mogućnostima ronioca (Tablica 1).

4.2. Utjecaj i uloga ronjenja u turizmu

„Sportski turizam je privremeno putovanje i boravak pojedinca izvan mjesta uobičajenog boravaka zbog sudjelovanja u fizičkoj aktivnosti, gledanja fizičke aktivnosti ili posjete atrakcijama koje su vezane uz sport. Svi oblici aktivnog ili pasivnog uključivanja u sportsku aktivnost, na individualnoj ili organiziranoj osnovi u komercijalne ili nekomercijalne svrhe koje uvjetuju putovanje izvan uobičajenog mjesta boravaka“. (Kesar, 2015: str. 4). Unutar pojma sportski turizam svoju poziciju zauzima i ronilački turizam.

Ronilački turizam ili putovanja odnose se na ona putovanja u kojima je glavni cilj putovanja sudjelovanje u ronilačkim aktivnostima. Procjenjuje se da u svijetu ima oko 28 miliona aktivnih ronioca. Prema podacima Hrvatske gospodarske komore trenutno je registrirano više od 150 ronilačkih centara, a neslužbeno se procjenjuje (jer nema službenog statističkog praćenja mjerodavnih službi) da u hrvatskom dijelu Jadrana godišnje roni između 75.000 i 100.000 turista. Od toga strani državljani čine negdje oko 85% ukupnog broja ronioca. (Delibašić, 2007.). Prema procjenama TOMASA-a vidljivo je da su turisti koji su boravili u Hrvatskoj u 2014. godini su iznimno aktivni u korištenju sportsko rekreacijskih sadržaja (Tablica 2).

Samo u europskoj federaciji podvodnih aktivnosti (European underwater federation) ima oko 3.000.000 registriranih ronilaca. To nam govori o masovnosti ove aktivnosti koja je nekada bila rezervirana samo za avanturiste i ljude boljeg materijalnog statusa. Danas je to aktivnost koja se približila svima i zauzima sve važniju poziciju u turističkoj ponudi kako svjetskih tako i europskih turističkih destinacija što uključuje i Hrvatsku.

Tablica 2. Aktivnost turista za vrijeme boravka u Hrvatskoj 2014. godine

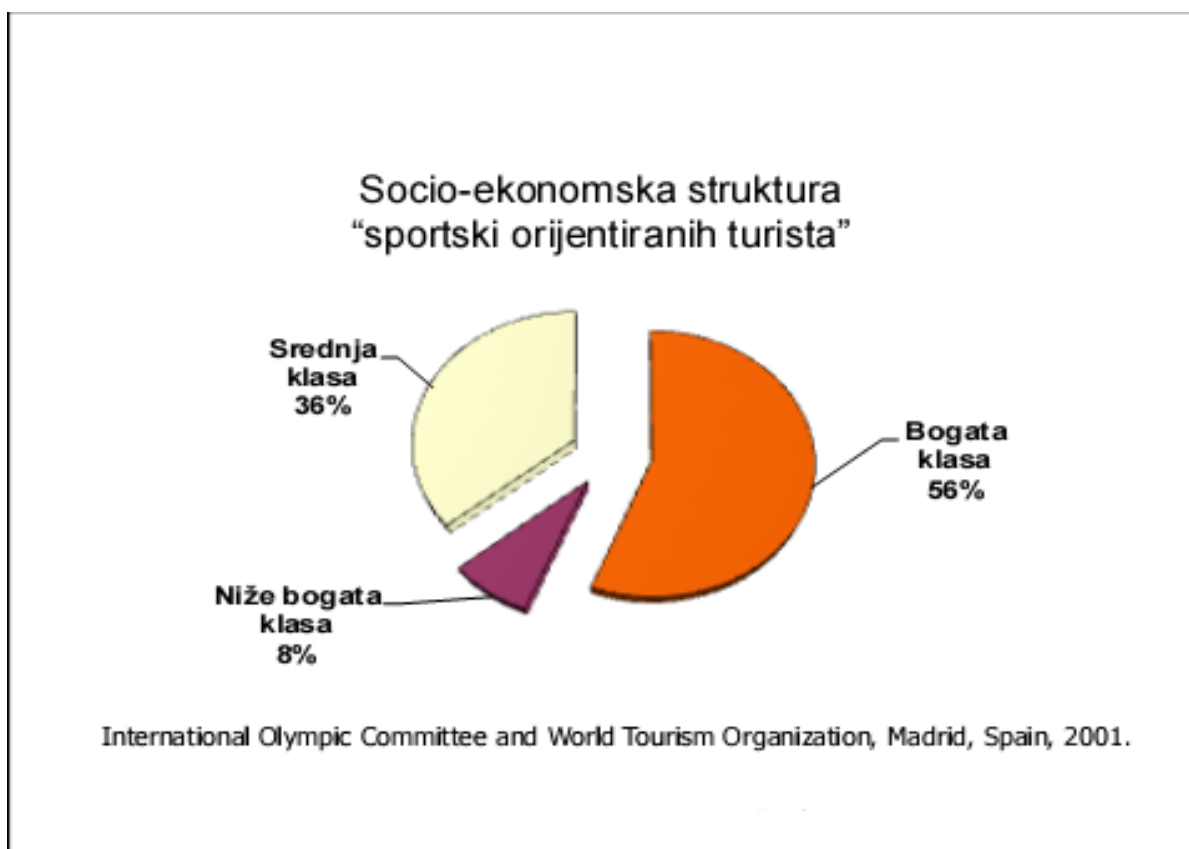
Aktivnosti turista za vrijeme boravka u Hrvatskoj 2014. godine	
VIŠE OD 70% GOSTIJU	<ul style="list-style-type: none"> Pliva i kupa se Odlazi u slastičarnice, 'kafiće', restorane Odlazi na šetnje u prirodi
IZMEĐU 50% I 70% GOSTIJU	<ul style="list-style-type: none"> Odlazi u kupnju Razgledava znamenitosti Posjećuje lokalne zabave Odlazi na samostalno organizirane izlete
IZMEĐU 30% I 50% GOSTIJU	<ul style="list-style-type: none"> Odlazi na ples ili u disco Posjećuje nacionalne parkove Bavi se sportovima na vodi, ronjenjem Koristi zdravstveno-rekreacijske/wellness programe Posjećuje koncerte, muzeje i izložbe Odlazi na vožnju biciklom

Izvor: TOMAS ljeta 2014.

Izvor: Kesar, O. (2015). Sportski turizam, prema Tomasu, rujan, 2016.

Prema podacima Professional association of diving instructors (PADI) dvije trećine od svih europskih ronilaca su muškarci. Oni po svojim primanjima spadaju u srednji ili višu klasu, visoko su obrazovani i vode zdrav i aktivan život. Prosječno trajanje godišnjeg odmora koji je vezan uz rekreacijsko ronjenje u trajanju je od deset dana (CBI, 2015). Socio-ekonomska struktura turista koji su orijentirani prema sportskim aktivnostima za vrijeme godišnjeg odmora se sastoji dominantno od bogate klase 56 %, zatim srednje klase 36%, dok je niža klasa turista u ovom segmentu malo zastupljena i iznosi tek 8% (dijagram 1).

Dijagram 1. Socio – ekonomska struktura „sportsko orijentiranih turista“

Izvor: <http://web.efzg.hr>, rujan, 2016.

Jedna od tih sportskih aktivnosti koje ljudi provode tijekom godišnjeg odmora je i ronjenje. Možemo razlikovati tri glavne podjele ronioca rekreativaca u turizmu (CBI, 2015).

1. „Leisure divers“ – roniaci u dokolici

„Leisure divers“ (roniaci u dokolici) odnosi se na najširi segment turista ronilaca koji čini oko 70 % ukupnog broja rekreativnih ronilaca u turizmu. Ovaj tip turista ronilaca voli kombinirati ronilačke sadržaje, sa ne ronilačkim sadržajima u destinaciji u kojoj odsjedaju. Njima je vrlo bitno kakve sve kulturne, gastronomske, izletničke i ostale sadržaje osim samog ronjenja može ponuditi određena destinacija. Ova grupa ronilaca rekreativaca provodi oko 50% svog godišnjeg odmora u aktivnostima vezanima za ronjenje, a ostalih 50% provodi u drugim aktivnostima. Oko 50% njih donosi svoju opremu za ronjenje. Da bi privukli ovu skupinu

turista ronioca treba ponuditi široku paletu sadržaja koje ovi roniodci mogu konzumirati. Prema tome i samo oglašavanje i reklamiranje mora u sebi osim ronjenja naglašavati i ostale specifičnosti određene destinacije.

2. „Passionate divers“ – strastveni zaljubljenici u ronjenje

Segment turista strastveno zaljubljenih u ronjenje čini oko 20% od ukupnog broja europskih turista ronilaca. Većinom su to napredni roniodci rekreativci ili roniodci koji su specijalizirali neku vrstu ronjenja kao što su podvodna fotografija ili ronjenje na olupinama. Dvije trećine „strastvenih ronilaca“ su muškarci od čega 75% njih ima između 46 – 55 godina. Često putuju sami ili s partnerima koji imaju iste ili slične interese u rekreacijskom ronjenju. Ronjenje kao takvo im je jedini kriterij pri izboru destinacije i cijelo vrijeme godišnjeg odmora žele provesti u aktivnostima vezanim za ronjenje. Smještaj i dodatni sadržaji im ne predstavljaju bitan čimbenik kod izbora destinacije. Ovi roniodci u većini slučajeva donose svoju opremu. Da bi se privuklo ovaj tip ronilaca turista treba se oglašavati i reklamirati na način, da se potenciraju jedinstvenosti određene ronilačke ponude.

3. „Families and couples divers“ – roniodci obitelji

Ovaj segment čini 10% od ukupnog broja europskih turista ronilaca. Obično se sastoje od jednog ili više strastvenih ronilaca i jednog ili više ronilaca koji rone malo ili uopće ne rone. Kao što i sam naziv govori, riječ je o obitelji, dakle odraslima i djeci od koje samo neki članovi žele roniti. Kvaliteta ponude je izrazito važna ovim turistima roniodcima i mora zadovoljiti sve članove obitelji. Obično su to turisti višeg materijalnog statusa i spremni su platiti više za odgovarajuću kvalitetu. Da bi se privuklo ovu skupinu ronilaca turista mora se posebno naglasiti visoka razina i kvaliteta sadržaja za ne roniodce.

Definiranje ronilačke destinacije kao turističkog proizvoda

„Turistički proizvod moguće je definirati kao ukupna iskustva turista koja zadovoljavaju njihova očekivanja, uključujući iskustva sa smještajem, prirodnim i kulturnim atrakcijama,

zabavom, prijevozom, ugostiteljstvom, domaćinima. Riječ je, dakle, o kompleksom i povezanom sklopu pojedinačnih fizičkih proizvoda i usluga iz različitih komercijalnih i nekomercijalnih domena koje posjetitelj „konzumira“ za vrijeme turističkog putovanja“. (Tolušić, 2010: str. 9). U rekreativnom turističkom ronjenju turistički proizvod se sastoji od više elementarnih dijelova koji su bitni turistima roniocima :

1. Zdravstvene i sigurnosne mjere osiguranja

Pružatelji usluga ronjenja (ronilački centri i klubovi) moraju zadovoljiti visoke standarde zdravstvenih i sigurnosnih mjera kako bi uopće privukli turiste ronioce u svoju destinaciju i svoj centar ili klub. Većina turoperatora evaluira stanje zdravstvenih i sigurnosnih mjera kod svojih partnera (ronilačkih centara i klubova), pa vrlo brzo može ustanoviti koja je razina kvalitete i sigurnosti kod određenog pružatelja usluga ronjenja. Prije sklapanja ugovora između turoperatora i ronilačkog centra ili kluba, njihovi stručnjaci procjenjuju stanje pružatelja usluga ronjenja u sigurnosnom i zdravstvenom smislu. Stoga je jedan od glavnih zadataka jednog ronilačkog centra osigurati da sva tehnička sredstva budu na iznimno visokoj razini, te da su zaposlenici u ronilačkim centrima i klubovima budu educirane, iskusne i stručne osobe.

2. Održivost

Održivost je vrlo važan element turističkog proizvoda, osobito značajan kod turističkog rekreacijskog ronjenja. Čak i strani turisti ronioci zbog svoje ekološke svijesti i obrazovanja danas prepoznaju održivi turistički proizvod i kod izbora destinacije pridaju osobitu pažnju ovom segmentu. Ronilačka destinacija koja zanemaruje zaštitu prirode, vrlo brzo gubi na svojoj zanimljivosti i privlačnosti te u određenom vremenu roniocima postaje nepoželjna i neatraktivna. Obređeni broj ronioca je spreman platiti dodatne naknade za ronjenja u parkovima prirode i na sličnim očuvanim prostorima ako znaju da se taj novac ulaže u održavanje i očuvanje biljnog i životinjsko svijeta. Jedan od primjera dobre simbioze između turista ronioca i održivosti su akcije čišćenja mora u kojima strani ronioci vrlo rado sudjeluju.

3. Atraktivnost destinacije

Da bi jedna destinacija bila atraktivna turistima ronionicima mora zadovoljavati uvijete kao što su zdravo podvodno okruženje, postojanje različitih ronilačkih pozicija koje omogućuju zanimljiv, poučan i siguran zaron (npr. olupine, sike, grebeni, bogatstvo morske flore i faune). Kod stvaranja turističkog proizvoda vrlo je bitno naglašavati jedinstvenost pojedine destinacije. Treba istaknuti njena obilježja (udaljenost pozicije za ronjenje od mjesta boravka, konfiguracija dna, dubina, uvjeti ronjenja, vidljivost, morska flora i fauna, zidovi i sl.) kako bi znali što mogu očekivati u destinaciji i unaprijed planirali aktivnosti. To su sve iznimno bitne informacije ronionicima prema kojima oni određuju destinaciju koju će posjetiti. Isto tako vrlo je bitno da ronilački klubovi i centri kod direktnog kontakta s turistima ronionicima isto naglašavaju posebnosti određenih destinacija. (Slika 14.)

Slika 14. Ronjenje na trgu bana Josipa Jelačića

Izvor: <http://mojzagreb.info/zagreb/hrvatska/i-to-je-moguće-ronjenje-na-jelacic-placu>, rujan, 2016.

4. Tehnička podrška

Turistički proizvod koji je namijenjen turistima ronionicima mora u svojoj ponudi imati mogućnost kupnje, iznajmljivanja i servisiranja opreme. Turisti ronionci očekuju da će im u odabranoj destinaciji biti omogućena potpuna tehnička podrška. Neki turisti ronionci dolaze sa svojom opremom i tada osim usluga punjenja boca ne očekuju veće usluge centra. Suprotno

tome drugi ronionci dolaze bez opreme. To je posebno izraženo kod turista koji su koristili zračni prijevoz do destinacije pa im je zbog težine ronilačke opreme manji trošak najam nego prijevoz. Na sreću kod nas je tehnička podrška na zavidnoj razini i treba se reklamirati u svakoj mogućoj prilici. Ronilački centar treba jasno naglasiti koje segmente tehničke podrške nudi i na kojoj razini.

5. Dodatni sadržaji

Većinu turista ronilaca čine „ronionci u slobodno vrijeme“ znači osobe kojima je ronjenje hobby i nisu vezani za ronjenje na takav način da sve podređuju ronjenju, nego vole uživati u svim mogućnostima određene destinacije. Stoga je iznimno bitno da se turistima ronioncima u danima kada ne žele roniti ili kada vremenski uvjeti ne dozvoljavaju omogućiti zadovoljenje drugih potreba iz domene kulture, povijesnog nasljeđa, gastronomije i sportsko rekreacijske zabave. Sve informacije i ponude o sadržajima kojima će se baviti u danima kada ne rone turisti bi morali dobivati u svojem ronilačkom klubu ili centru jer su to ljudi s kojima ti turisti komuniciraju na dnevnoj bazi i stiču određenu razinu povjerenja.

4.3. Perspektiva ronilačkog turizma

Daljnji razvoj ronilačkog turizma uvjetovan je samim ulaganjem u njega. Jedan od glavnih smjerova je informatizacija svih potrebnih podataka o nekoj ronilačkoj destinaciji kao i ronilačkom klubu ili centru. Bez web stranice danas ne može opstati ni jedan ozbiljniji ronilački klub ni centar. Isto tako on-line tečajevi za ronjenje predstavljaju snažan napredak za ronilački turizam, jer omasovljuju ronjenje i čine ga sve dostupnijim većem broju turista.

Tome pridonosi i rastući broj mobilnih aplikacija koje omogućuju jednostavnije ronjenje jer zamjenjuju dnevnik ronjenja a često zamjenjuju i fizički brevet koji postaje digitalni. Jedan dobar primjer kvalitetne aplikacije za ronjenje je aplikacija „Pearls of the Caribbean“. Ona omogućuje da se na jednom mjestu saznaju sve relevantne informacije, kao što su broj ronilačkih centara i njihova lokacija, njihove web stranice, informacije o vremenu te

informacije o lokalitetu na kojim se turist nalazi. Ta aplikacija odnosi se samo na Karibe (St. Lucia, Dominica i St. Vincent) ali nema sumnje da bi takva aplikacija vrlo dobro zaživjela i u našoj turističkoj ponudi.

Daljnji razvoj ronjenja i njegovu perspektivu omogućava i njegova raznovrsnost i specijalnost. Određene destinacije trebale bi se usmjeriti u specijalizirane turističke proizvode kao što je primjerice ronjenje sa spužvarima na Krapnju ili istraživanje različitih lokaliteta na kojima su potopljeni brodovi iz drugog svjetskog rata i sl. Tu bi ronilac osim samog ronjenja bio upoznat i sa dubljim povijesnim i kulturnim značenjem ronjenja u nekim destinacijama. Zato je jedan od glavnih zadataka ronilačkih klubova i centara razvijati i prezentirati one sadržaje koji će animirati turista ronioca i privući ga u određenu destinaciju. Jedan dobar primjer razvitka ronilačke destinacije u turističke svrhe i omasovljenja ronjenja je Krčki Scuba fest.

Scuba fest – Krk

Jedan primjer razvitka i popularizacije rekreativnog turističkog ronjenja je organiziranje akcije čišćenja podmorja te prezentacija ronjenja. Manifestaciju organiziraju i u njoj sudjeluju Hrvatski ronilački savez, Slovenski ronilački savez, Klub podvodnih aktivnosti Bios, Grad Krk, svi ronilački centri grada Krka, Vecla i ŠRD Lovrata te Turistička zajednica Grada Krka. Manifestacija ima i bogati program edukacije i to kroz teme – podvodne biologije, podvodne fotografije, te podvodne geologije. Primjer scuba festa u Krku izvrsno prikazuje sinergiju više elemenata modernog rekreacijskog ronjenja u turizmu.

Scuba fest je manifestacija koja okuplja sve profesionalne ronilačke centre Grada Krka, a ima ih čak 11. Svi oni na krčkoj rivi predstavljaju svoju ponudu i svoje mogućnosti. A osim prezentacije bogate ponude otočkih ronilačkih centara posjetiteljima se nudi i mogućnost promotivnog ronjenja uz stručno vodstvo na plaži Porporela. Ova akcija smještena je u mjesec svibanj kako bi se njome produžila glavna sezona. Nadalje svake godine u ovoj akciji sudjeluje oko 200 ronioca koji su većinom stranci, dominantno Slovenci. Jasno je koji su sve benefiti ovakvih akcija i u kojem razvojnog smjeru bi se trebali kretati ronilački centri.

Program ovakve akcije treba biti raznovrstan, dostupan širokoj publici te potencijalnim konzumentima rekreacijskog turističkog ronjenja (slika 15).

GRAD KRK
grad povijesti i kulture

SCUBA FEST 2011

PROGRAM | 13.-15.05. |

13. svibnja
16.00 - 21.00 | Presentacija ponude ronilačkih centara s područja Grada Krka na Krčkoj rivi

14. svibnja
10.00 - 17.00 | Presentacija ponude ronilačkih centara s područja Grada Krka na Krčkoj rivi
10.00 - 16.00 | Ekološka akcija čišćenja podmorja krčkog akvatorija
17.00 - 22.00 | Scuba party na Krčkoj rivi

15. svibnja
12.00 - 14.00 | Promotivno ronjenje na Plaži Porporela
11.00 - 15.00 | Edukativni program u Velikoj vijećnici (predavanja):

- ① Podvodna fotografija i olupine Jadrana
ing. Danijel Frka (Kraljevica)
- ② Podvodna biologija: morski psi
Jadrana - top model prirode ili strah mora
inst. Branko Gašpar (Krk)
- ③ Jadran - područje stalne mijene geologija
ing. prof. Čedomir Benac (Rijeka)

GRAD KRK
KLUB PODVODNIH AKTIVNOSTI KRK
"BIOS 1" KRK

| Sudionici Scuba festa |
Hrvatski ronilački savez
Slovenski ronilački savez
Klub podvodnih aktivnosti Bios 1 Krk
Grad Krk
Turistička zajednica Grada Krka
Trgovačko komunalno društvo Vecla
Lučka uprava Krk
Športsko ribolovno društvo Lovrata Krk
Ronilački centri Grada Krka

Slika 15. Prikaz program Krk scuba festa -a 2011 godine.

Izvor: <http://www.tz-krk.hr/hr/arhiva/41-gradska-zbivanja/330-scuba-fest-2011> , rujana, 2016.

4.4. Poslovanje ronilačkog centra Diver Krk

Ronilački centar Diver Krk osnovan je 1997. godine u Krku. Trenutno ima troje zaposlenih educiranih i iskusnih instruktora i voditelja ronjenja. Diver Krk nudi široku ponudu sadržaja koji su direktno ili indirektno vezani uz ronjenje. U ponudi ronilačkih sadržaja nalazi se ronjenje s obale, ronjenje s brodice, ronjenje na olupini " Peltastis ", paketi ronjenja od 3 do 7 dana, ronilački safari – krstarenje starim drvenim jedrenjakom koji je renoviran i pruža sav komfor modernog turističkog broda (wi-fi, klima, zasebni wc), dužine 29 metra koji prima do 24 putnika. Krstarenje traje sedam dana i obilazi najatraktivnije lokalitete sjevernog Jadrana. Dodatni prateći sadržaji koji se mogu konzumirati u ronilačkom centru Diver jesu najam gumenih čamaca dugih od 4.5m - 6.0m. Njih se može unajmiti sa ili bez vozača. Isto tako u ronilačkom centru Diver moguće je unajmiti smještajne jedinice u vidu apartmana i soba. Ronilački klub Diver omogućuje potpuno kompletiranje opreme za maksimalno 20 ljudi. Isto tako u mogućnosti su provesti najmoderniju tehničku podršku i servis ronilačke opreme. Posjeduje dva kompresora za brzo punjenje boca, te je jedna od djelatnosti i pružanje usluga punjenja boca. Aktivno poslovanje ronilačkog centra Diver počinje krajem mjeseca ožujka, a završava krajem listopada.

Kroz ronilački centar Diver u jednoj sezoni prođe cca 1500 ronioaca različitog ronilačkog znanja i interesa. Većinu turista ronioaca čine stranci dominantno Talijani i Nijemci. Oni pripadaju starosnoj skupini između 25 – 45 godina starosti. Većinu ronioaca čine muškarci, koji su visoko obrazovani. Ti turisti ronioaci u ovoj destinaciji najčešće borave između 7 i 14 dana. Struktura samih ronioaca je raznolika, neki su „leisure divers“ (ronioaci u dokolici) i ronjenje im nije jedina svrha dolaska u ovu destinaciju. Takvih je najveći broj. „Passionate, families and couples divers“ čine manju podskupinu ukupnog broja ronioaca. Svi ovi ronioaci su vrlo dobri izvan pansionski potrošači i pripadaju gornjem srednjem sloju građanstva.

Usluge koje pruža ronilački centar Diver, a koje se najviše traže, su usluge izleta i to jednodnevnih izleta, zatim tečajevi ronjenja, a u zadnje vrijeme sve je traženija usluga probnog ronjenja (discovery-a). Potražnja za uslugom probnog ronjenja (discovery-a) mogla bi se pripisati sve većoj popularnosti ronjenja. Najveći problem s kojim se susreću u ronilačkom centru Diver su nedostatak državne regulative koja omogućava sivom tržištu da opstaje bez većih sankcija.

Za ulazak u posao s ronilačkim centrom startni kapital bi trebao biti oko 50.000 eura. Velike stavke odnose se na čamac ili brod za transport ronionca. Zatim najam i uređenje prostora gdje se nalazi sala za „brifinge“ i sva oprema. Ni cijena potrebne aparature nije mala. Tako na primjer jedan kompresor košta oko 15.000 eura, svaka ronilačka boca košta oko 350 eura i slično. Međutim, planovi za budućnost ronilačkog centra Diver jesu da širi svoj segment ponude kako u ronilačkom smislu tako i ponudom dodatnih sadržaja. Ljudi koji rade u ronilačkom centru Diver svjesni su činjenice da samo praćenjem novih trendova i želja gostiju mogu dugoročno opstati na ovom tržištu (Slika 16).

Slika 16. Reklamni letak ronilačkog centra Diver Krk

Izvor: <http://www.kvarner-diving.com/diver.html> , rujana, 2016.

Plan i program jednodnevnog ronilačkog izleta u ronilačkom centru Diver

1. dan – „brifing“

Dan prije zarona radi se „brifing“ na kojem se pojašnjavaju detalji sutrašnjeg ronilačkog dana. Ti detalji odnose se na: vrijeme dolaska u ronilački centar, načina odnošenja opreme do broda, vrijeme isplovljavanja, vrijeme i mjesto dolaska na ronilačku lokaciju, opisa zarona sa svojim specifičnostima, trajanje zarona i slično. Priprema se oprema za sutrašnji zaron za svakog pojedinaca individualno ako stranka nema svoju opremu, a ako ima svoju opremu kratku kontrolu provede educirani voditelj ronjenja ili instruktor.

2. dan – zaron

U jutarnjim satima se dolazi u ronilački centar, tu se odvaja ronilačka oprema koja će se koristiti taj dan. Nakon toga se oprema transportira do broda. Kada su oprema i ljudi ukrcani na brod, brod isplovljava. Obično cijela ta procedura bude gotova do 10.00 sati. Po dolasku na ronilačku lokaciju, još se jednom ponavlja kratki „brifing“ gdje se pokazuje skica konfiguracije ronilačkog terena, smjer kretanja ronioca i slično. Nakon toga kreće oblačenje ronilačke opreme i ulazak u more. Zaron obično traje od 40 min do 45 min. Nakon izrona posprema se oprema i vraćan se u luku. Kada se svi vrate u ronilački centar slijedi kontrola opreme te njeno pranje i sušenje.

5. ZAKLJUČAK

Rekreacijsko ronjenje u turizmu predstavlja rastući segment turističke ponude i potražnje. Danas je ronjenje više nego ikad prije u povijesti, dostupno širokom krugu ljudi. Moderne tehnologije čine ronjenje jednostavnim, zabavnim i sigurnim sportom koji pružna osjećaj slobode i povezivanja s prirodom. Zato je vrlo atraktivan novim generacijama turista, jer ti turisti žele iskusiti upravo taj osjećaj povratka prirodi. Hrvatska ima potencijala da se profilira kao jedna od vodećih zemalja ronilačkog turizma, ako bude pratila trendove, inovacije i želje svojih gostiju. Moderne tehnologije omogućuju danas lakše učenje i savladavanje ronilačkih tečajeva stoga je za očekivati da će se u budućnosti broj ronioca u svijetu, a tako i u Hrvatskoj, neprekidno povećavati. Jedan od glavnih zadataka pružatelja usluga ronjenja u Hrvatskoj jest da svojim roniocima turistima pruže široku ponudu ronilačkih sadržaja, kao i sadržaja koji nisu direktno vezani za ronjenje ali omogućuju turistima roniocima aktivno provođenje svog odmora.

Za podskupinu turista ronioca u koji spadaju „leisure divers“ (ronioce u dokolici) i koji čine najveću podskupinu turista ronioca, sadržaji bi trebali biti tako koncipirani da zadovolje interese i potrebe muškaraca u dobi od 25-45 godina, koji dolaze iz srednje ili više klase i kojima za dobru uslugu cijena ne predstavlja glavni kriterij odabira sadržaja, te koji vode zdrav životni stil. Dok za podskupinu „passionate divers“ (strastvenih ronioca), dodatni sadržaji ne čine bitan faktor kod odabira destinacije. U njihovom slučaju davatelj usluga ronjenja mora obratiti pažnju na kvalitetu izbora i prezentacija ronilačkih lokaliteta. Kod podskupine turističkih ronioca „families and couples divers“ (ronioca koji rone sa obitelji) treba omogućiti široku ponudu dodatnih sadržaja koji će zadovoljiti interese i potrebe svakog člana obitelji. Ti sadržaji u ovom slučaju moraju biti ravnomjerno usmjereni prema muškoj i ženskoj populaciji, kao i prema djeci.

Za daljnju perspektivu razvoja ronilačkog turizma jednako tako bitna je i održivost. Moderan turist ronilac ima izuzetno razvijenu ekološku svijest te vodi računa o održivosti staništa u kojem boravi. Nerijetko se i sam uključuje u program održivog razvoja te ekoloških akcija destinacija u kojoj boravi. Ronioci generalno brzo gube interes za lokalitete koji su devastirani neodrživim načinom rada ili u kojima ekološki standardi nisu na visokoj razini. Glavne misli vodilje za daljnji razvoj rekreativnog turističkog ronjenja bi trebale biti raznovrsnost, specijaliziranost ronilačkih sadržaja te ekološka osviještenost.

6. LITERATURA

1. Bartoluci, M. (ur.) (2004). Menedžment u sportu i turizmu. Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
2. CBI Product Factsheet: Dive tourism from Europe /on line/ S mreže preuzeto 27. kolovoza 2016. s: www.cbi.eu/market-information/tourism/dive-tourism/europe/
3. Clark R.A. (2001). SSI Open water diver – priručnik. Rijeka: SSI Croatia.
4. Delibašić, Z. (2007). Stanje i perspektive ronilačkog turizma u Hrvatskoj. Međunarodna znanstveno-stručna konferencija Sport za sve u funkciji unapređenja kvalitete života, Zagreb: kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
5. Gošović, S. (1979). Ronjenje u sigurnosti – podvodna medicina i tehnika autonomnog ronjenja. Zagreb: Jugoslavenska medicinska naknada.
6. Gošović, S., Gošović G. (2008). Priručnik za komercijalna i mornarička dubinska ronjenja. Split: Laurana d.o.o.
7. Grad Krk: Scuba fest /on line/ S mreže preuzeto 30. kolovoza 2016. s: <http://www.grad-krk.hr/lijeviMenu/Destinacijski-menadzment/Manifestacije/Scuba-fest.aspx>
8. Jackson, J. (2007) Ronjenje – priručnik. Rijeka: Leo – commerce.
9. Kesar, O. (2015). Sportski turizam. Zagreb : Ekonomski fakultet. Sveučilište u Zagrebu.
10. Tolušić, M. (2010). Marketing u turizmu. Virovitica: Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici.
11. Slika 1. Grafički prikaz Da Vinci-evog uređaja za disanje u pitkoj vodi.
Izbor: <http://www.templeofmysteries.com/leonardo-da-vinci/engineer-scientist-and-innovator.php> ,rujan, 2016.
12. Slika 2. Kompletna ronilačka oprema L. Da Vinci.
Izvor: <http://www.davincilife.com/scuba-gear.html> , rujan, 2016.
13. Slika 3. Peraja sugerirane od L. Da Vincija. Izvor:
https://swelllinesmag.com/2014/04/18/swimfin_history/ , rujan, 2016.
14. Slika 4. Krapajski ronilac spužvar, 1893. godine.
Izvor: : <http://spongiola.com/otok-krapanj/> , rujan, 2016.

15. Slika 5. Ronilačka maska.
Izvor: <http://dragorlux.hr/scuba-ronjenje/maske-za-ronjenje-hr/aqualung-impression-hr.html> , rujana, 2016.
16. Slika 6. Peraja sa zatvorenom petom.
Izvor: <http://www.baracuda.com.hr/ronjenje/peraje-za-plivanje-split> , rujana, 2016.
17. Slika 7. Peraja sa otvorenom petom.
Izvor : http://www.divestore.hr/hr/frog_plus_plavosivo/701/44 , rujana, 2016.
18. Slika 8. Disalica za ronjenje.
Izvor: <http://www.baracuda.com.hr/ronjenje/disalice-za-ronjenje-split> , rujana, 2016.
19. Slika 9. Mokro ronilačko odijelo.
Izvor : <http://www.divestore.hr/hr/odijela/16> , rujana, 2016.
20. Slika 10. Suho ronilačko odijelo.
Izvor : http://www.divestore.hr/hr/suha_odijela/28 , rujana, 2016.
21. Slika 11. Kompenzator plovnosti.
Izvor: http://www.divestore.hr/hr/kompenzatori_klasicni/12 , rujana, 2016.
22. Slika 12. Prvi i drugi stupanj regulatora.
Izvor : http://www.divestore.hr/hr/komplet_regulator/5 , rujana, 2016.
23. Slika 13. Ronilačke boce.
Izvor: http://www.divestore.hr/hr/boce_i_ventili/91 , rujana, 2016.
24. Slika 14. Ronjenje sa PADI instruktorom.
Izvor: <http://whitewhaledivers.com/start/padi-discover-scuba-diving-2/> , rujana, 2016.
25. Slika 15. Prikaz programa Krk scuba festa 2011 godine.
Izvor: <http://www.tz-krk.hr/hr/arhiva/41-gradska-zbivanja/330-scuba-fest-2011> , rujana, 2016.
26. Slika 16. Reklamni letak ronilačkog centra Diver Krk.
Izvor: <http://www.kvarner-diving.com/diver.html>
27. Tablica 1. Kontinuirani proces osposobljavanja prema SSI.
Izvor: <http://free-zg.htnet.hr/ronjenje/html/brevetissi.htm> , rujana, 2016.
28. Tablica 2. Aktivnost turista za vrijeme boravka u Hrvatskoj 2014. godine.
Izvor: Kesar, O. (2015). Sportski turizam, prema Tomas-u.
29. Dijagram 1. Socio – ekonomska struktura „sportsko orijentiranih turista“.
Izvor: <http://web.efzg.hr> , rujana, 2016.